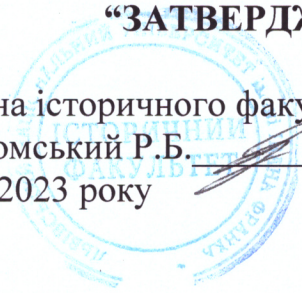

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ІВАНА ФРАНКА

Кафедра соціології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

В.о. декана історичного факультету
проф. Сіромський Р.Б. _____
30 серпня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІЯ СОЦІОЛОГІЇ

Освітній рівень: **Бакалавр**

Галузь знань: **05 Соціальні та поведінкові науки**

Спеціальність: **054 Соціологія**

Освітня програма: **Прикладна соціологія, Бізнес-соціологія**

Факультет: **Історичний**

2023-2024 навчальний рік

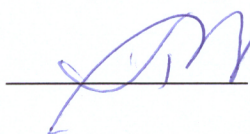
Робоча програма навчальної дисципліни «Історія соціології» для студентів першого курсу бакалаврської програми за спеціальністю 054 Соціологія.

Розробник: Лапан Т.Д., доцент кафедри соціології, кандидат історичних наук

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри соціології

Протокол від 28 серпня 2023 року № 1

Завідувач кафедри соціології

проф. Пачковський Ю.Ф.

Опис нормативної навчальної дисципліни “Історія соціології (Частина II. Класична соціологія)”

Найменування показників	Галузь знання, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 6	Галузь знань 05 соціальні та поведінкові науки	
Модулів – 5		Рік підготовки:
Загальна кількість годин – 180	Спеціальність 054 Соціологія	перший
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 5 самостійна робота – 6.5	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Семестр: другий
		Лекцій – 32 год
		Семінарських занять – 48 год
		Самостійна робота – 100 год
		ІНДЗ: на одного студ. Ознайомлення з джерелами і літературою до курсу, виконання групових проєктів і завдань
Вид контролю: іспит		

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%): для денної форми здобуття освіти – 80 %

2. Мета та завдання навчальної дисципліни “Історія соціології (Частина II. Класична соціологія)”

Історія соціології – це розділ соціології, в якому розглядається процес формування та основні етапи розвитку соціологічного знання. Основним предметом історії соціології є дослідження того, як знання про суспільство виокремлюються із загальної наукової системи знань, їх розвитку від моменту появи до наших днів; порівняльний аналіз соціологічних концепцій різного часу; вивчення практичної соціологічної діяльності в різні епохи і в різних народів світу. Наукові доробки історії соціології мають значення для сучасних досліджень тому, що протягом століть складалось фундаментальне підґрунтя для сучасної системи знань про суспільство. Історія соціології покликана представити не просто загальну картину генези соціологічного знання, але й систематизувати уявлення про формування і функціонування напрямів, течій і шкіл, галузей і сфер, теорій і концепцій, парадигм, моделей, які визначають процес зміни соціології як окремої науки.

В історії *класичного* періоду соціології можна виокремити чимало концепцій і теорій *наднаціонального характеру*, що мають, перш за все, вагоме загальногуманітарне та гносеологічно-евристичне значення. Нормативна навчальна дисципліна “Історія соціології (Частина II. Класична соціологія)” є складовою циклу професійної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр”. *Мета* навчальної дисципліни “Історія соціології (Частина II. Класична соціологія)” полягає у тому, щоб дати поглиблену, впорядковану відповідно до хронологічного принципу, характеристику концептуального змісту найважливіших авторських теорій, які творять “золотий фонд” світової соціологічної думки кін.ХІХ – поч. ХХ ст. Навчальна дисципліна зорієнтована на те, щоб структурувати та систематизувати загальний обсяг знань студентів про історію розвитку соціологічних теорій. Навчальна дисципліна спрямована на те, щоб сформувати у майбутніх соціологів знання про основні періоди та етапи, тенденції, закономірності становлення і розвитку світової соціологічної думки.

Завдання:

- розкрити особливості розвитку соціологічного знання класичного періоду;
- працювати з бібліографією та першоджерелами;
- сформувати уявлення про соціологічний підхід щодо аналізу та періодизації історії соціології: критерії, етапи, особливості;
- ознайомити студентів з основними поняттями класичного періоду;
- розкрити значення окремих соціологічних теорій класичного періоду в сучасній системі гуманітарних та соціальних наук, збагатити інтерпретаційний репертуар студента;
- оволодіти необхідною теоретичною основою для критичного осмислення соціологічних концепцій, ключових категорій та понять;
- порівнювати теорії західноєвропейських шкіл в соціології;
- застосовувати навички поліваріантної та компаративістичної інтерпретації соціокультурних явищ та процесів у суспільстві;
- застосовувати міждисциплінарний підхід до окремих соціальних феноменів чи явищ та стратегій їх дослідження;
- оволодіти навичками концептуалізації, створення власних інтерпретаційних моделей, аргументованої презентації та захисту власної позиції перед аудиторією.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент має

знати: основні етапи розвитку соціології; базові основи соціологічних концепцій класичного періоду; основних представників соціологічних шкіл і напрямів класичного періоду, праці цих авторів; історію розвитку категоріально-понятійного апарату науки; основні зміни, які відбулися у житті й світобаченні європейців, які зумовили початок формування світової цивілізації, характерні риси модерного та індустріального типів суспільства.

вміти: працювати з бібліографією та першоджерелами; висвітлювати суть соціологічних концепцій класичного періоду, критично їх осмислювати з позиції сьогодення; використовувати ретроспективний аналіз при аналізі переходу до індустріального суспільства; приймати участь у дискусіях з теоретичних проблем класичної соціології; вміти науково коректно полемізувати з колегами та аргументувати свої твердження; визначати та аналізувати передумови, причини виникнення класичного періоду у розвитку соціології.

У результаті успішного проходження курсу студент(ка) набуде загальні та спеціальні (фахові, предметні) компетентності, що сприятимуть формуванню відповідних результатів навчання:

Загальні компетентності

ЗК08. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК09. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності

СК01. Здатність оперувати базовим категоріально-понятійним апаратом соціології

СК02. Здатність до опанування та використання основних класичних та сучасних соціологічних теорій

СК03. Здатність аналізувати соціальні зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому

СК06. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації

Результати навчання

РН01. Використовувати понятійний апарат соціології в освітній, дослідницькій та інших сферах професійної діяльності.

РН02. Розуміти історію розвитку соціології, її сучасні концепції та теорії, основні проблеми.

РН03. Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних змін в Україні та світі.

РН04. Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач.

РН08. Обґрунтовувати власну позицію, робити та аргументувати самостійні висновки за результатами досліджень і аналізу професійної літератури.

3. Програма навчальної дисципліни “Історія соціології (Частина II. Класична соціологія)”

Тема1.

Лекція № 1-2. Причини виникнення класичної соціології у кін. XIX – на поч. XX ст.

Криза методологічних принципів класичного позитивізму у соціології, методологічна криза позитивістського еволюціонізму у суспільствознавстві; революція у фізиці, криза механістичного детермінізму; диференціація і спеціалізація суспільних наук, зростання зацікавленості питаннями методології науки; посилення антипозитивістських напрямів і тенденцій у філософії. Причини перелому у розвитку соціологічної думки на рубежі XIX–XX ст. Соціологічний редуціонізм і вульгарний соціологізм як симптоми кризи. Зародження сцієнтичної та гуманістичної перспективи в соціології.

Поява антинатуралістичного підходу; намагання пояснити соціальне, “виходячи з самого соціального”. Наукова діяльність європейських соціологів: Е. Дюркгайма, М. Вебера, В. Парето, Ф. Тьоніса, Г. Зімеля. Здійснення кардинального переосмислення понять соціологічної теорії. Розробка категоріального апарату соціології та її окремих понять (соціальна дія, соціальний факт, цінності, об’єктивність, раціональність і т.д.) Формування основ спеціальних соціологічних теорій. Набуття соціологією інституційного оформлення; її перетворення з описової на науку аналітичну.

Основні лінії полеміки між позитивістами й антипозитивістами. Двозначне становище соціології на рубежі століть: з одного боку, поширення емпіричних досліджень, поява наукових журналів, товариств, кафедр; з іншого – відсутність єдності у царині соціології, невизнання соціології представниками суспільних наук як окремої науки.

Сучасне розуміння “класики”. Повернення до основ класичної соціології. Критерії періодизації та етапи розвитку соціології. Різноманітність підходів у використанні поняття “класика”. Розмитість часових рамок «класичного періоду». Постійний процес “розширення меж” класичного періоду.

Часовий критерій у структуруванні історії соціології: класичний (к. XIX ст. – 20–ті рр XX ст.) і сучасний (поч. XX ст. – поч. XXI ст.) Критика підходу.

Рубіж між класикою (30–ті рр. XIX ст. – 1945 р.) і сучасністю – Друга світова війна. Класика у Дж. Рітцера.

“Чиста класика” у М. Захарченка та О. Погорілого: діяльність Е. Дюркгайма, М. Вебера, Г. Зімеля, Ф. Тьоніса, В. Парето.

Трансформації кін. XIX – поч. XX ст. у Європі: ідеологічна криза капіталістичних відносин, зародження індустріального суспільства. Обставини світової історії як поштовх до бурхливого розвитку соціології як науки (Перша світова війна, падіння династій та імперій; виникнення масової демократії; розвиток організованого монополістичного капіталізму; європейський соціалізм; рубіж століть як ера натовпу; виникнення і піднесення фашистського і нацистського рухів у Європі). Механізми управління масами. Теорії еліт.

Ключові поняття: класична соціологія, сцієнтична перспектива, гуманістична перспектива, позитивізм і антипозитивізм, парадигма, метапарадигма, “класична” і “некласична” соціологія.

Тема 2.

Лекція № 3-4. Соціологічна концепція Еміля Дюркгайма

Теоретичні і світоглядні основи соціології Е. Дюркгайма (1858–1917). Життєвий шлях і наукова діяльність Е. Дюркгайма. Теоретичні джерела соціологічної концепції. Інституціоналізація соціології у Франції.

Соціологія як наука про соціальні факти. Типи соціальних фактів. Правила спостереження соціальних фактів. Правила побудови соціальних типів та пояснення соціальних фактів. Теорія розподілу суспільної праці і соціальної диференціації. Корпорації (професійні групи), їхні функції та історичне значення. Механічна солідарність або солідарність на ґрунті уподібнення. Органічна або позитивна солідарність. Моральна щільність суспільства. Е. Дюркгайм про соціальну аномію. Нормальне і патологічне в суспільстві. Репресивне та реститутивне право. Злочин і покарання. Теорія колективних уявлень Е. Дюркгайма. Соціологія релігії. Дослідження Е. Дюркгаймом соціальної поведінки. Визначення самогубства, чинники, які сприяють суїцидові, типи самогубств та засоби їхньої профілактики.

Історіографічний спадок творчості соціолога. Критика ідей Е. Дюркгайма його сучасниками. Полеміка Е. Дюркгайма з Г. Тардом. Інтерпретація спадщини Дюркгайма його учнями. Сучасне переосмислення та аналіз творчості Е. Дюркгайма, новий підхід у перегляді творчості. Місце спадщини Е. Дюркгайма в історії соціології. Французька соціологічна школа.

Короткі біографічні дані

Еміль Дюркгайм (1858–1917) – французький соціолог і філософ, засновник французької соціологічної школи, а також фундатор класичної соціології. У студентські роки захоплювався філософією І.Канта, а потім соціологічним вченням О. Конта. Викладав в університетах Бордо та Парижа. З його іменем пов'язують інституціоналізацію соціології у Франції. Засновник і багаторічний редактор “Соціологічного щорічника”.

Основні твори:

“Елементи соціології” (1889); “Про розподіл суспільної праці” (1893); “Правила соціологічного методу” (1895); “Самогубство: соціологічний етюд” (1897); “Первісні форми релігійного життя” (1912); “Соціологія та філософія” (1924) та ін.

Ключові поняття: соціологізм (соціальний реалізм), соціальні факти, причинний і функціональний аналіз, норма і патологія, аномія, колективні уявлення, механічна і органічна солідарність, репресивне право, реститутивне право, табу, мораль, індивідуальна свідомість, колективна свідомість.

Лекція № 5-6. Французька соціологія кін. XIX-поч. XX ст. Школа Е. Дюркгайма

Чотири наукові напрями у французькій соціології к. XIX-поч. XX ст. Перший напрям – школа “соціальної науки”. Представники напрямку: Е. Демолен, А. де Турвіль, П. Бюро. Журнал “Соціальні науки”. Визнання школою монографічного методу Ф. Ле Пле. “Три кити” соціології Ле Пле (робота, географічне середовище, сім'я). Другий напрям – дві теоретичні тенденції: органіцизм і психологізм. Представники напрямку Г. Тард, Е. Фері, А. Фульє, А. Шефле, Р. Вормс. Неоднорідність напрямку. Журнал “Міжнародного інституту соціології” і “Міжнародний журнал соціології”. Третій напрям – “католицькі” соціологи. Представники напрямку: Абер, Беліо, Деплауж, Легран. Ідеї томізму. Четвертий напрям – представники школи Е. Дюркгайма. Французька соціологічна школа. Представники М. Мос, Р. Герц, С. Бугле, Ж. Даві, М. Гальбвакс,

Л. Леві-Брюль. Журнал “Соціологічний щорічник”. Перевага позитивістської методології. Звернення представників школи до етнології та історії.

Короткі біографічні дані

Мос Марсель (1872–1950) – послідовник, партнер, родич Е. Дюркгайма. Публікувався, в основному, у журналі “Соціологічний щорічник”. Завідувач кафедри релігій нецивілізованих народів у Практичній школі вищих студій, а згодом у Колеж де Франс.

Основні твори:

“Есе про дарування”, “Техніка тіла”, “Обов’язків вияв почуттів”, “Категорія людського розуму: поняття особи, поняття себе”, “Есе про сезонні зміни в ескемосів”.

Короткі біографічні дані

Леві-Брюль Люсьєн (1857-1939) – професор філософії у Сорбонні. Товариш Е. Дюркгайма.

Основні твори:

“Розумові функції в нижчих суспільствах”, “Мораль”, “Записки”.

Ключові поняття: еволюціонізм, дифузійонізм, колективна пам’ять, “кула”, дарування, “потлач”, колективні уявлення, розумові функції, “первісне мислення”, “раціональна ментальність” священне і мирське/ світське.

Тема 3.

Лекція №7-8. Антипозитивізм у соціології і формування академічної соціології у Німеччині. Німецька соціологічна класика. Формальна соціологія (кін. ХІХ – поч. ХХ ст.)

Криза еволюціонізму й антипозитивістський напрямок у соціології кін. ХІХ – поч. ХХ ст. Методологічні дискусії у гуманітарних та суспільних науках Німеччини др. пол. ХІХ ст. В. Дільтей і неокантіанство. Концепція “наук про дух” В. Дільтея. В. Дільтей: ірраціональність переживання і нові принципи наук про дух. Естетизація соціального знання. Антинатуралістична хвиля у науках про культуру і у соціологічній теорії. Баденська школа неокантіанства. Теорія цінностей В. Віндельбанда та Г. Рікєрта і її значення в історії соціології.

Ідейно-теоретичні джерела німецької соціології. Засновники німецької соціології. Передумови виникнення німецької соціологічної класики. Особливості німецької школи в соціології. Ставлення до соціології у німецькому суспільствознавстві. Становище соціології у німецьких університетах.

Початок конфронтації з поглядами К. Маркса. Проблема взаємовідносин марксового історичного матеріалізму і академічної соціології поч. ХХ ст.

Життєвий шлях і наукова діяльність Ф. Тьоніса (1855–1936). Ф. Тьоніс про побудову формально “чистих” категорій соціології. Вчення про предмет і структуру соціології. Поділ соціології на “загальну” і “спеціальну”. Основні категорії соціологічної концепції Ф. Тьоніса – “спільнота” і “суспільство”. Типи спільнот. Опозиція vs взаємозалежність понять “спільнота” і “суспільство”. Воля як важливий елемент соціальних відносин. Сутнісна і вибіркова воля як мотиви людської діяльності. Суспільство як система вибірково-договірних зв’язків. Типи соціальних зв’язків. Роль опозиції “спільнота-суспільство” у дальшому розвитку соціології. Значення ідей Ф. Тьоніса в історії соціології.

Три основні етапи інтелектуальної еволюції Г. Зімеля (натуралістичний, неокантіанський, філософія життя в контексті проблеми культури). Наукові впливи. Академічна кар'єра Г. Зімеля. Соціологічна програма Зімеля. Проблеми соціології як окремої науки, окреслені Зімелем. Обґрунтування соціології як окремої дисципліни. Формальна соціологія, її предмет. Основні поняття: зміст, форма, взаємодія. Класифікація соціальних форм. Філософсько-соціологічний аналіз культури Г. Зімеля. Праця "Трагедія культури". Доповідь "Жіноча культура". Проблема моди. Джерело розвитку культури. Аналіз капіталістичного суспільства. Соціальна група та індивід. Робота Г. Зімеля "Філософія грошей". Універсалізація обміну. Гроші і їхня роль у процесі обміну. Гроші і стиль життя. Проблема відчуження. Історична доля ідей Г. Зімеля.

Короткі біографічні дані

Георг Зімел (1885–1918) – німецький соціолог, культуролог, філософ. Випускник, а згодом викладач університетів Берліна, Страсбурга. Засновник формальної соціології.

Основні твори:

"Проблеми соціології" (1894), "Релігія" (1909), "Соціальна диференціація" (1890); "Філософія грошей" (1900); "Філософія культури" (1911); "Споглядання життя" (1918), "Конфлікт сучасної культури" (1923) та ін.

Короткі біографічні дані

Фердинанд Тьоніс (1855–1936) – німецький соціолог, соціальний філософ. Один із засновників німецької класичної соціології. Сприяв становленню соціології як окремої наукової дисципліни і її інституціоналізації у Німеччині. Один із засновників та президент Німецького соціологічного товариства.

Основні твори:

"Спільнота і суспільство" (1887); "Злочинність як соціальне явище" (1909); "Мораль" (1909); "Критика громадської думки" (1922); "Власність" (1926); "Прогрес та соціальний розвиток" (1926); "Соціологічні етюди і критика" (1923–1929), "Вступ до соціології" (1931).

Ключові поняття: теорія цінностей, філософія історії, соціальна філософія, методологічна переорієнтація, революція у фізиці, дифузійна орієнтація в етнографії і культурології, полеміка "позитивістів" та "антинатуралістів", філософія історії, чисті соціологічні категорії, обмін як найпростіший випадок відносин між людьми, моделі розвитку, відчуження, соціальні зв'язки, два типи волі: воля природна, воля раціональна, гемайншафт (Gemeinschaft) – спільнота, гезельшафт (Gesellschaft) – суспільство, згода, довіра, дружба, формальна соціологія, субстанція народу, форма, зміст, форми асоціації, соціальні процеси, соціальні типи, моделі розвитку, індивід і суспільство, чужинець.

Лекція № 9-10. Соціологічне вчення Макса Вебера

Теоретичні передумови веберівської методології: неокантіанство і філософія життя. Життя та наукова діяльність М. Вебера (1864–1920). Ранні праці вченого: дослідження середньовічних торгівельних товариств, аграрної історії античного світу та соціальних причин занепаду античної культури. Емпіричні дослідження М. Вебера. Вивчення М. Вебера становища найманих сільськогосподарських робітників у Східній Пруссії. Дослідження М. Вебера кореляції між конфесійною приналежністю і соціальним статусом. Протестантська етика і її зв'язок з

духом капіталізму. *Поняття аскези. Дослідження традиційного і модерного суспільств. Основні засади соціології розуміння М. Вебера. Соціальна дія і її основні типи. Сенс соціальної дії і можливості її аналізу. Раціональна і нераціональна соціальна дія. Концепція ідеальних типів і ціннісного підходу. Раціональність західної культури і світовий процес раціоналізації і "розчаклування" світу. Господарська етика світових релігій і її різновиди: етика втечі від світу, етика пристосування до світу і етика оволодіння світом. Політична соціологія М. Вебера. Поняття влади і легітимного панування. Три чисті типи легітимного панування. Специфіка політичної етики. Етика переконання й етика відповідальності. Вплив Вебера на світову соціологічну думку. "Веберівський ренесанс" у сучасній західній соціології.*

Короткі біографічні дані

Макс Вебер (1864–1920) – німецький соціолог, соціальний філософ, історик, засновник розуміючої соціології і теорії соціальної дії. Викладав в університетах Берліна, Фрайбурга, Гейдельберга, Відня, Мюнхена. Один із засновників Німецького соціологічного товариства. Редактор журналу "Архів соціальної науки і соціальної політики".

Основні твори:

"До історії торгових спільнот у середньовіччі" (1889); "Римська аграрна історія та її значення для державного та приватного права" (1891); "Національна держава та народно-господарча політика" (1895); "Об'єктивність соціально-наукового та соціально-політичного пізнання" (1904); "Протестантська етика і дух капіталізму" (1905); "Критичне дослідження в сфері наук про культуру" (1906); "Про категорії розуміючої соціології" (1913); "Господарча етика світових релігій", "Політика як професія" (1919); "Господарство та суспільство" (1921) та ін.

Ключові поняття: розуміюча соціологія, соціальна дія, типи соціальної дії, цілераціональна дія, ціннісно-раціональна дія, афективна дія, традиційна дія, легітимність, раціональне та ірраціональне, ідеальний тип, принцип свободи від оцінних суджень, ідеальний тип, типи панування: легальне, традиційне, харизматичне, нарцисизм, бюрократія.

Лекція № 11-12. Німецька соціологія між світовими війнами. Соціологія і націонал-соціалізм

Історичні передумови формування німецької соціологічної думки у міжвоєнний період. Політична культура і соціальна структура Німеччини між світовими війнами.

Тенденції розвитку соціології в Німеччині між світовими війнами. Три періоди розвитку соціологічної думки в Німеччині: Веймарська республіка (1919–1933); 1933–1945 рр. – період націонал-соціалізму; 1945 р. – кін. 60 – поч. 70-х рр. ХХ ст. – післявоєнний період реконструкції і відродження соціології.

"Золотий вік соціології" – епоха Веймарської республіки. Широкий спектр дослідницьких соціологічних проблем: діяльність і соціологічні концепції А. Фіркандта, Л. фон Візе, Г. Фраєра, В. Зомбарта, Р. Міхельса, М. Шелера, К. Мангейма, А. Вебера, Н. Еліаса.

В. Зомбарт (1863–1941) як дослідник феномену капіталізму. Інтерпретація капіталізму з духовно-культурної точки зору; теза про непричетність німецької культури до капіталізму.

«Розуміюча соціологія» та її трансформації. Соціологія культури А. Вебера (1868–1958). Предмет соціології культури; цивілізаційний процес і суспільний розвиток; відмінність культурного руху від суспільного процесу у концепції А. Вебера.

Культура і суспільство у соціології Г. Фраєра (1887–1969).

Т. Гайгер (1891–1952): соціальне розширення індустріального суспільства й менталітет.

Соціологія знання М. Шелера (1874–1928): досвід випробування феноменологічної методології в теорії соціології знання. Дисциплінарна ідентифікація соціології. Феноменологічно орієнтована соціологія знання. Взаємозумовленість знання і суспільства. Специфіка соціології знання.

К. Мангайм (1893–1947): життя і діяльність. К. Мангайм: від соціології культури до соціології знання. Консервативне мислення, “вільна інтелігенція”, проблема поколінь. Завдання соціології знання як основи соціальних наук.

Ліворадикальна течія Інституту соціальних досліджень (М. Горкгаймер, Т. Адорно, Г. Маркузе). Критична теорія суспільства.

Німецька соціологія 1933–1945 рр. Нові тенденції науково-дослідницької діяльності, новий професійний напрямок досліджень соціологів. Добровільна та примусова еміграція соціологів. Призупинення діяльності Німецького соціологічного товариства. Соціологія в III Райху – технічний інструмент збору даних про суспільство для тоталітарного режиму. “Народна” соціологія. Академічна діяльність соціологів в Гамбурзькому і Кільському університетах.

Ключові поняття: соціологія знання, соціологія культури, “золотий вік німецької класичної соціології”, консервативне мислення, “вільна інтелігенція”, ідеологія, народна соціологія, ліворадикальний напрям у соціології.

Тема 4.

Лекція № 13-14. Італійська соціологія кін. XIX – поч. XX ст. Соціологічна система Вільфредо Парето

Історичні передумови виникнення та розвитку соціології в Італії. Особливості і специфіка розвитку італійської соціології.

Біографія і творчість В. Парето (1848–1923). Проблема науки у концепції В. Парето. Соціологія як логіко-експериментальна наука. Проблема “звільнення від цінностей” у науці. Наука і політика. Соціологія як засіб “зривання маски”, вчення Парето про логічність і нелогічність дій. Співвідношення засобів і цілей як критерій розмежування дій. Порівняння ідей Вебера і Парето про соціальні дії. Типологія соціальної дії. Почуття як глибинна основа людських дій. Теорія деривацій В. Парето. Концепція кругообігу еліт В. Парето. Характерні ознаки правлячої еліти. Механізми управління масами. Циркулювання еліт як елемент підтримки соціальної рівноваги. Цикли підйому і занепаду еліт. Типи еліт у сфері політики й економіки. Розвиток ідей Парето у соціологічних концепціях Г. Моска та Р. Міхельса. Значення ідей Парето для розвитку соціологічного знання.

Роберт Міхельс: життя і творчість. Протиставлення думок Р. Міхельса і В. Парето щодо циркулювання еліт. Основний соціологічний закон Р. Міхельса: “Хто каже “організація”, той насправді говорить олігархія”. “Залізний закон олігархії”. Утопічний характер демократії як народовладдя.

Ч. Ломброзо: “людина-злочинець” як предмет антропосоціологічного аналізу.

Г. Моска: життя і творчість. Втрата віри у демократичні ідеали. Автор ідеї нового політичного класу. Система моральних і ділових критеріїв приналежності до класу. Концепція про два типи еліт: аристократичний (закритий) і демократичний (відкритий).

Короткі біографічні дані

Вільфредо Парето (1848–1923) – італійський соціолог. Освіту здобув у Політехнічному університеті у Турині. Більшу частину життя провів у Швейцарії. Професор університету в Лозанні.

Основні твори: “Економіка та соціологія” (1907); “Трактат з загальної соціології” (1916); “Трансформація демократії” та ін.

Ключові поняття: соціологія політики, залізний закон олігархії, типи еліт, соціальна дія, логіко-експериментальний метод, почуття, інстинкти, “залишки”, “похідні”– деривації, теорія деривацій, соціальна рівновага, еліта, теорія циркулювання еліт, правляча і неправляча еліти, “лисиці” і “леви”.

Лекція № 15. Ранній функціоналізм. Британська школа соціальної антропології

Загальна панорама розвитку британської соціології. Традиції англійської соціології. Принципи меліоризму та еволюціонізму у британській соціології. Антиспенсерівська реакція в Британії.

Інституціоналізація англійської соціології і її перші теоретики. Формування загальних принципів соціологічного функціоналізму у британській соціальній антропології. Етапи становлення поглядів Е. Вестмарка.

Структура соціальної антропології А. Редкліф-Брауна. Основні риси “загальної” і “центральної” теорії. Види адаптації за Редкліф-Брауном. Соціально-антропологічна методика досліджень.

Функціоналізм Б. Малиновського. Предмет дослідження функціональної антропології. Походження культури. Багаторівнева функціональна модель культури. Б. Малиновський про адаптаційні властивості культури. Міжкультурні контакти та можливості компаративістики за Малиновським. Тробріандська “кула”. “Коралові сади”. Співвідношення магії, релігії, науки. Спорідненість і сексуальність. Значення Британської школи соціальної антропології в історії соціології.

Короткі біографічні дані

Редкліф-Браун Альфред (1881–1955) – британський антрополог і соціолог, культуролог. Вчився у Кембріджському університеті. Викладав в університетах Кейптауна, Сіднея. Завідував кафедрою антропології в Оксфордському університеті, президент Королівського антропологічного інституту.

Основні твори: “Андаманські остров’яни. Дослідження з соціальної антропології” (1922); “Методи етнології та соціальної антропології” (1923); “Брат матері у Південній Африці” (1924); “Про поняття функції у соціальній науці” (1926); “Соціальна структура” (1949); “Структура та функції у примітивному суспільстві” (1952); “Природнича наука про суспільство” (1957); “Метод соціальної антропології” (1958).

Короткі біографічні дані

Малиновський Броніслав (1884-1942) – британський антрополог і соціолог, культуролог, один із засновників функціональної школи в етнографії. Народився у Кракові. Навчався в університетах Польщі, Німеччини, Британії. Завідував кафедрою антропології в Лондонському університеті. З 1938 р. професор Йельського університету.

Основні твори: “Злочин та звички у примітивному суспільстві” (1926); “Секс та придушення у житті дикунів” (1927); “Коралові сади” (1935); “Основи віри та моралі” (1936); “Свобода та цивілізація” (1944); ”Наукова теорія культури” (1944), “Динаміка культурних змін” (1945), “Секс, культура та міф”, “Магія, наука і релігія” (1948) та ін.

Ключові поняття: соціальна антропологія, виникнення структурно-функціональної методології, польова робота, мікросоціологія примітивних суспільств, вивчення відносин родинності, ранні форми релігії, емпіричні дослідження, походження культури, багаторівнева функціональна модель культури, вивчення культури як універсального явища, релігійний досвід і соціальний характер релігійних ритуалів.

Лекція № 16. Значення історії західної соціології кін. XIX – поч. XX ст. для подальшого розвитку соціології як науки

Висновки щодо класичного періоду розвитку соціології. Основні напрями західної соціології у межах її класичного періоду. Спільні риси західної соціології у рамках її класичного періоду. Національні школи в соціології.

4. Структура навчальної дисципліни “Історія соціології. Частина II. Класична соціологія”

Номер за пор.	Назва тем змістовних модулів	Кількість годин		
		Лекція	Семінарські заняття	Самостійна робота
1	2	3	4	5
Змістовний модуль 1				
Національні школи у соціології у к. XIX ст.- на поч. XX ст.: особливості класичного періоду				
1.	Лекція 1-2. Причини виникнення класичної соціології кін. XIX – поч. XX ст.	4		
2.	Семінар 1-3. Соціокультурний, історичний та соціально-філософський контекст першої кризи теоретичної соціології		4	20
Змістовний модуль 2				
Соціологія у Франції класичного періоду				
3.	Лекція 3-4. Соціологічна концепція Е. Дюркгайма	4		
4.	Семінар 4-6. Внутрішня суперечливість соціологічних поглядів Е. Дюркгайма		6	
5.	Лекція 5-6. Французька соціологія кін. XIX- поч. XX ст. Школа Е. Дюркгайма	4		
6.	Семінар 7-9. Школа Е. Дюркгайма		6	20
Тема 3				
Соціологія в Німеччині класичного періоду				
7.	Лекція 7-8. Антипозитивізм у соціології і	4		

	формування академічної соціології у Німеччині Німецька соціологічна класика. Формальна соціологія (кін. XIX – поч. XX ст.)			
8.	Семінар 10-13. Фундатори німецької класичної соціології		6	
9.	Лекція 9-10. Соціологічне вчення М. Вебера	4		
10.	Семінар 14-16. Розуміюча соціологія М. Вебера. Ренесанс М. Вебера і сучасне трактування основних понять веберівської концепції		6	
11.	Лекція 11-12. Німецька соціологія між світовими війнами. Соціологія і націонал-соціалізм	4		
12.	Семінар 17-18. Розвиток німецької соціології у міжвоєнний період		8	20
Тема 4				
Соціологія в Італії класичного періоду				
13.	Лекція 13-14. Італійська соціологія кін. XIX – поч. XX ст. Соціологічна система В. Парето	4		
14.	Семінар 19-21. Політична соціологія в Італії між світовими війнами. Соціологічні ідеї В. Парето		6	20
Тема 5.				
Соціологія в Британії класичного періоду				
15.	Лекція 15. Ранній функціоналізм. Британська школа соціальної антропології	2		
16.	Семінар 22-23. Соціологічні аспекти праць А. Редкліфф-Брауна і Б. Маліновського. Дослідження колоніальних суспільств		6	
17.	Лекція 16. Значення історії західної соціології кін. XIX – поч. XX ст. для дальшого розвитку соціології як науки	4		20
18.	Семінар 24. Представлення творчого завдання студентів групи Студентська конференція «Науковий симпозіум: діяльність національних шкіл в соціології класичного періоду».			
РАЗОМ		32 год.	48 год.	100 год.
Всього			180 год.	

Тематика лекційних занять

№	Назва змістового модуля/теми	Кількість годин
1	2	3
Змістовний модуль 1 Національні школи у соціології у к. XIX ст.- на поч. XX ст.: особливості класичного періоду		
1.	Лекція 1-2. Причини виникнення класичної соціології кін. XIX – поч. XX ст.	4
Змістовний модуль 2 Класична французька соціологія		
2.	Лекція 3-4. Соціологічна концепція Е. Дюркгайма	4
3.	Лекція 5-6. Французька соціологія кін. XIX – поч. XX ст. Школа Е. Дюркгайма	4
Змістовний модуль 3 Класична німецька соціологія		
4.	Лекція 7-8. Антипозитивізм у соціології і формування академічної соціології у Німеччині Німецька соціологічна класика. Формальна соціологія (кін. XIX – поч. XX ст.)	4
5.	Лекція 9-10. Соціологічне вчення М. Вебера	4
6.	Лекція 11-12. Німецька соціологія між світовими війнами. Соціологія і націонал-соціалізм	4
Змістовний модуль 4 Класична італійська соціологія.		
7.	Лекція 13-14. Італійська соціологія кін. XIX – поч. XX ст. Соціологічна система В. Парето	4
Змістовний модуль 5 Класична британська соціологія		
8.	Лекція 15-16. Ранній функціоналізм. Британська школа соціальної антропології. Значення історії західної соціології кін. XIX – поч. XX ст. для подальшого розвитку соціології як науки. Підсумки	4
Всього		32 год

5. Тематика семінарських занять

Номер за пор.	Назва теми	Кількість годин
1	2	3
Змістовний модуль 1		
1.	Семінар 1-3. Соціокультурний, історичний та соціально-філософський контекст першої кризи теоретичної соціології	6
Змістовний модуль 2		
2.	Семінар 4-6. Внутрішня суперечливість соціологічних поглядів Е. Дюркгайма	6
3.	Семінар 7-9. Школа Е. Дюркгайма	6
Змістовний модуль 3		
4.	Семінар 10-13. Фундатори німецької класичної соціології.	8
5.	Семінар 14-16. “Розуміюча” соціологія М. Вебера. Ренесанс М. Вебера і сучасне трактування основних понять веберівської концепції	6
6.	Семінар 17-18. Розвиток німецької соціології у міжвоєнний період	4
Змістовний модуль 4		
7.	Семінар 19-21. Політична соціологія в Італії між світовими війнами. Соціологічні ідеї В. Парето	6
Змістовний модуль 5		
8.	Семінар 22-23. Соціологічні аспекти праць А. Редкліфф-Брауна і Б. Маліновського	6
9.	Семінар 24. Представлення <i>творчого завдання студентів групи</i> Студентська конференція «Науковий симпозіум: діяльність національних шкіл в соціології класичного періоду».	
Всього		48 год.

Теми семінарських занять

Змістовний модуль 1

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 1-3

Тема: Соціокультурний, історичний та соціально-філософський контекст першої кризи теоретичної соціології (6 год.)

- 1.Методологічні основи натуралізму в соціальних науках.
- 2.Механіцизм як спосіб пояснення суспільства.
- 3.Школа географічного детермінізму.
- 4.Психологічна традиція в соціології. Вплив психоаналітичної доктрини на соціологію пер. пол. ХХ ст.
- 5.Криза методологічних принципів класичного позитивізму. Соціологічний редукціонізм та вульгарний соціологізм як симптоми кризи.
- 6.Антинатуралістичний напрям у соціологічній теорії. Теорія цінностей В. Віндельбанда та Г. Ріккєрта і її значення в історії соціології.

Змістовний модуль 2

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 4-6

Тема: Внутрішня суперечливість соціологічних поглядів Е. Дюркгайма (6 год.)

1. Предмет і метод соціології у концепції Е. Дюркгайма (на основі уривків з праці “Правила соціологічного метода”):
  - а) філософські передумови теоретико-методологічної концепції;
  - б) концепція соціології як науки;
  - в) предмет соціології, соціальні факти, їхня природа і види;
  - г) правила соціологічного методу, збір та інтерпретація даних;
  - д) нормальне (нормативний порядок) і патологічне (аномічне) у суспільстві.
2. Суспільний розподіл праці і соціальна солідарність (на основі праці “Про поділ суспільної праці”):
  - а) функції розподілу праці;
  - б) форми розподілу праці, відносини індивіда з суспільством;
  - в) причини розподілу праці у концепції суспільного розвитку;
  - г) типи солідарності;
  - д) пояснення суспільства з позиції соціального реалізму.
3. Застосування теоретико-методологічної концепції “соціологізму” до аналізу самогубства (на основі уривків з праці “Самогубство”):
  - а) соціологічне дослідження феномену самогубства;
  - б) синтез теорії та емпірики у дослідженні явища самогубства;
  - в) типи самогубств.
4. Соціологічна концепція моралі:
  - а) соціальна сутність моралі;
  - б) теоретичне осмислення кризи у суспільстві;
  - в) держава, вторинні соціальні групи і мораль;
  - г) функції та елементи моралі;
  - д) проблема універсалізму і плюралізму моральних цінностей.
5. Соціологічна концепція релігій (на основі уривків з праці “Первісні форми релігійного життя”):
  - а) релігія як предмет соціологічного аналізу;
  - б) визначення поняття релігії;
  - в) соціальне походження релігії;
  - г) соціальна сутність релігії;
  - д) релігія як система символів;
  - е) функціональний підхід до релігії.
6. Виховання, освіта і знання у концепції Е. Дюркгайма.
7. Значення соціологічної творчості Е. Дюркгайма. Доля ідей соціолога у ХХ – поч. ХХІ ст.

На одному із семінарських занять студенти працюють із уривками творів класика (підбірка матеріалів).

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 7-9 (6 год.)

Тема: Школа Е. Дюркгайма

1. Основні напрями досліджень і характерні особливості французької соціологічної школи.

2. Соціальна антропологія М. Моса.
3. Р. Герц і його внесок у діяльності школи.
4. Співпраця Л. Леві-Брюля зі школою Дюркгайма.
5. Концепція соціальної пам'яті М. Гальбвакса
6. Розпад школи і її вплив на подальших розвиток інтелектуальної думки Франції.

На одному із семінарських занять студенти працюють із уривками творів класиків (підбірка матеріалів).

Змістовний модуль 3

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 10-13

Тема: Фундатори німецької класичної соціології (8 год)

1. Особливості німецької соціології. Ідейно-теоретичні витоки німецької соціології.
2. Спільноти і спілки як дві основні форми об'єднання людей у концепції Ф. Тьоніса.
3. Спільнота і суспільство: порівняння Ф. Тьоніса і Е. Дюркгайма.
4. Наукова діяльність В. Зомбарта.
5. Обґрунтування соціології як окремої науки Г. Зімельем. Предмет і метод соціології.
6. Як можливе суспільство, згідно з поглядами Г. Зімеля, та яку роль в його функціонуванні відіграють гроші.
7. Г. Зімель і сучасна йому культура.
8. Г. Зімель про конфлікти.
9. Значення соціології Ф. Тьоніса, Г. Зімеля, В.Зомбарта в історії соціології.

На одному із семінарських занять студенти працюють із уривками творів класиків (підбірка матеріалів).

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 14-16

Тема: Розуміюча соціологія М. Вебера. Ренесанс М. Вебера і сучасне трактування основних понять веберівської концепції (6 год)

1. Основні принципи соціологічної теорії М. Вебера:
  - а) критика інтуїції і натуралізму в гуманітарних науках;
  - б) принцип "відношення до цінності" і "свободи від оцінки";
  - в) ідеальний тип як логічний конструкт;
  - г) проблема розуміння і змістовна інтерпретація ідеального типу.
2. Принцип зростаючої раціональності та його відображення у концепції соціальної дії:
  - а) Види соціальної дії;
  - б) цілераціональна дія;
  - в) соціальна дія і "установка на іншого".
  - г) формальна раціональність.
3. Соціологія влади/ панування.
  - а) типи панування;

- б) легітимність легального типу панування;
  - в) політична позиція М. Вебера.
4. Соціологія релігії.
5. Відмінність поглядів М. Вебера та представників соціологічного позитивізму:
- а) порівняння поглядів Е. Дюркгайма і М. Вебера;
  - б) порівняння концепцій К. Маркса і М. Вебера.
6. Значення соціології М. Вебера для сучасного розвитку соціології.

На третьому семінарському занятті студенти працюють із уривками творів класика (підбірка матеріалів).

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 17-18.

Тема: Розвиток німецької соціології на поч. ХХ ст. (4 год)

Наукова конференція: Особливості розвитку німецької соціології між світовими війнами.

Теми доповідей-презентацій:

1. Соціологічні погляди К. Мангейма.
2. Соціологія культури А. Вебера.
3. Фігураційна соціологія Н. Еліаса.
4. Значення різних напрямів у німецькій соціології поч. ХХ ст.

Змістовний модуль 4

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 19-21.

Тема: Політична соціологія в Італії між світовими війнами. Соціологічні ідеї В. Парето (6 год)

1. Історичні передумови виникнення соціології в Італії.
2. Основні положення соціологічної елітології.
3. Соціологічна концепція Г. Моска.
4. Соціологія Р. Міхельса.

5. Вчення В. Парето про резидуї та деривації.
6. Принцип еквілібріуму еліт як основа стабільності суспільства.
7. Порівняння позицій В. Парето і Е. Дюркгайма з проблем наукового знання.
8. Порівняння ідей В. Парето і М. Вебера про соціальну дію.

На одному із семінарських занять студенти працюють із уривками творів класиків (підбірка матеріалів).

Змістовний модуль 5

Семінар № 22-23

Тема: Соціологічні аспекти праць А. Редкліфф-Брауна і Б. Малиновського (6 год)

1. Становлення і розвиток Британської школи соціальної антропології.

2. Дослідження колоніальних суспільств у Британській імперії.
3. Соціальна антропологія А. Редкліфф-Брауна.
4. Теоретичні витоки функціональної антропології Б. Малиновського.

На одному із семінарських занять студенти працюють із уривками творів класиків (підбірка матеріалів).

Семінар № 24. Представлення творчого завдання студентів групи

Студентська конференція «**Науковий симпозиум: діяльність національних шкіл в соціології класичного періоду**». Студенти академічної групи діляться на 4 підгрупи і обирають собі за бажанням одну з національних шкіл в соціології класичного періоду; здійснюють узагальнену презентацію про соціологічні надбання класиків. Узагальнена презентація національної школи **НЕ ПОВИННА** і **НЕ МАЄ** зводитися до подання концепцій окремих представників школи. У виступі повинні бути окреслені критерії, за якими здійснюється **аналіз діяльності школи/ напрямів класичного періоду**.

Для того, щоб виконати завдання, спробуйте **самостійно** підібрати наукові джерела. Для роботи можна використати енциклопедичні словники інші довідкові видання, а також Інтернет-ресурс.

6.Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття не передбачені навчальною програмою.

7.Самостійна робота

Номер за пор.	Назва теми	Самостійна робота
1	2	3
Змістовний модуль 1		
1.	<p>Причини перелому у розвитку соціологічної думки на рубежі XIX–XX ст.</p> <p>Завдання для самостійної роботи до теми 1</p> <p>1. Спробуйте завершити думку: “Всі вони творять суспільство тільки в тому випадку, якщо те, що їх об’єднує, є значно сильнішим від того, що їх роз’єднує. Людство об’єднує не лише загальна історична доля, традиції, культура, але й ...”.</p> <p>2. Розкрийте кризу методологічних принципів класичного позитивізму у соціології.</p> <p>3. Спробуйте охарактеризувати класичну соціологію в основних її рисах.</p> <p>4. Проаналізуйте критерії періодизації та етапи розвитку соціології.</p> <p>5. Яка залежність існує між класикою і сучасною соціологією.</p> <p>6. Розкрийте підходи до розуміння “класики” у концепціях сучасних соціологів.</p> <p>7. Проаналізуйте основні лінії полеміки між позитивістами й антипозитивістами.</p> <p>8. Вкажіть на основні здобутки класичного періоду у подальшому розвитку соціології.</p> <p>9. Продемонструйте основні напрями західної соціології у межах її</p>	20

	<p>класичного періоду.</p> <p>10. Зазначте спільні риси західної соціології у межах її класичного періоду.</p> <p>11. Здійснить спроби систематизації теоретичної соціології, застосувавши нові критерії структурування соціологічного знання.</p> <p>12. Застосуйте часовий та тематичний критерій у періодизації історії соціології</p> <p>13. У чому, на Вашу думку, полягає відмінність між соціологічним позитивізмом і психологізмом?</p> <p>14. Охарактеризуйте суть еволюціонізму у соціології.</p> <p>15. Поясніть, чому настала криза еволюціонізму та які альтернативні напрямки етнологічних досліджень прийшли йому на заміну.</p>	
Змістовний модуль 2		
2.	<p>Французька соціологія</p> <p>Завдання для самостійної роботи до теми 2</p> <p>1. Проаналізуйте критику концепції Е. Дюркгейма його сучасниками.</p> <p>2. Яким чином використовували ідеї Е. Дюркгейма його учні.</p> <p>3. Охарактеризуйте полеміку між Е. Дюркгеймом і Г. Тардом</p> <p>4. Здійснить порівняльний аналіз поглядів щодо визначення соціології як науки В. Парето і Е. Дюркгейма.</p> <p>5. Здійснить аналіз впливу поглядів Е. Дюркгейма на розвиток сучасної соціології.</p> <p>6. Охарактеризуйте погляди на спільноту та суспільство Ф. Тьонніса і Е. Дюркгейма.</p> <p>7. Здійснить аналіз роботи Е. Дюркгейма “Самогубство” та її місця у розвитку соціологічних ідей.</p> <p>8. Розкрийте суть поняття і спосіб вивчення “соціальних фактів” за Е. Дюркгеймом.</p> <p>9. Назвіть типи соціальних фактів за Е. Дюркгеймом.</p> <p>10. У чому полягає різниця між суспільствами механічної і органічної солідарності?</p> <p>11. Розкрийте суть соціальних функцій релігії за Е. Дюркгеймом.</p> <p>12. Визначте предмет соціології за Дюркгеймом.</p> <p>13. Розкрийте поняття “нормальне” і “патологічне” у концепції Е. Дюркгейма.</p> <p>14. Розкрийте суть теорії “колективних уявлень” Е. Дюркгейма, охарактеризуйте її значення для соціології релігії і культури.</p> <p>15. Розкрийте зміст концепції суїциду за Е. Дюркгеймом.</p> <p>16. Як розумів Е. Дюркгейм аномію у суспільстві? Наведіть приклади цього явища у сучасному українському суспільстві.</p>	20
Змістовний модуль 3		
3.	<p>Німецька соціологія</p> <p>Завдання для самостійної роботи до теми 3</p> <p>1. Здійснить аналіз розвитку соціогуманітарних наук про суспільство у Німеччині.</p> <p>2. Розкрийте взаємозв'язок між політичною культурою та соціальною структурою Німеччини між війнами.</p>	20

3. Розкрийте зміст політичної та філософсько-культурологічної концепції О. Шпенглера.
4. Розкрийте зміст концепції спільноти у праці Ф. Тьоніса “Спільнота та суспільство”.
5. Які завдання ставить Ф. Тьоніс перед “чистою соціологією”?
6. Розкрийте зміст концепції суспільства у праці Ф. Тьоніса “Спільнота та суспільство”.
7. Охарактеризуйте форми людської волі у Ф. Тьоніса.
8. Дайте загальну характеристику праці Г. Зімеля “Як можливе суспільство?”
9. Дайте характеристику цінності грошей у творі Г. Зімеля “Філософія грошей”.
10. Розкрийте розуміння соціології як науки Г. Зімеля та Ф. Тьоніса.
11. Розкрийте суть економічної концепції В. Зомбарта.
12. Які Вам відомі емпіричні дослідження здійснив у свій час Ф. Тьоніса.
13. Розкрийте розвиток суспільства у соціологічних концепціях Ф. Тьоніса та В. Старосольського.
14. Як впливає Інтернет на соціокультурну реальність українського суспільства. Спробуйте проаналізувати ситуацію через призму діалектико-матеріалістичної та “розуміючої” соціології.
15. У чому суть поняття «Ренесанс М. Вебера». Чому сьогодні повертаються до перегляду основних понять веберівського вчення.
16. У чому суть концепції раціоналізації і теорії походження капіталізму М. Вебера.
17. Здійсніть аналіз інтелектуальних впливів на веберівську соціологічну концепцію.
18. Охарактеризуйте ставлення М. Вебера до ідей К. Маркса.
19. Дайте характеристику проблеми капіталізму в соціології М. Вебера.
20. У чому суть поняття “дух капіталізму” у соціології М. Вебера.
21. Розкрийте значення поняття “мирська аскеза” у соціології М. Вебера.
22. У чому суть процесу раціоналізації західної культури у концепції М. Вебера.
23. Поясніть погляд М. Вебера про харизматичне лідерство.
24. У чому полягає суть теорії бюрократії М. Вебера.
25. Здійсніть порівняльну характеристику концепції релігії Е. Дюркгейма і М. Вебера.
26. У чому суть соціологія релігії М. Вебера.
27. У чому полягає зміст “розчаклування” світу і воля до влади над ним у концепції М. Вебера.
28. Проілюструйте сенс “свободи від оцінок” у соціальних науках згідно підходу М. Вебера.
29. Охарактеризуйте працю “Про внутрішнє покликання до науки” М. Вебера.
30. Розкрийте зміст концепту “вільна інтелігенція” у творчості К. Мангайма.
31. Проаналізуйте проблему поколінь у концепції К. Мангайма.
32. У чому суть соціологічної концепції Н. Еліаса.

33. Що, на Вашу думку, є слабкою і сильною сторонами вчення Тьонніса?
35. Ф. Тьоніс, характеризуючи структуру соціології як науки, виділяє:
- а) загальну соціологію – вивчає усі форми існування людей;
  - б) спеціальну теоретичну (чисту), прикладну та емпіричну (соціографію), яка вивчає соціальне життя. У чому полягає методологічна цінність такого підходу до структури соціологічного знання?
36. Ф. Тьоніс вважав, що з часом раціоналізовані суспільства замінять спільноти. Чи є актуальним це твердження сьогодні?
37. Як утворюється суспільство згідно з концепцією Г. Зімеля?
38. Як обґрунтовує Г. Зімель специфіку об'єкта соціології?
39. Порівняйте процес відчуження у концепції К. Маркса і Г. Зімеля.
40. Як пояснює моду Г. Зімель? Проаналізуйте поняття “мода” у концепції Г. Гарда і Г. Зімеля.
41. Як визначає Л. фон Візе предмет соціології?
42. Чому Г. Зімель клітиною суспільства вважав взаємодію? Як він трактував її роль?
43. Які форми соціальної взаємодії виділяв і характеризував Г. Зімель?
44. Як Г. Зімель розглядав суспільство, який зміст вкладав у це поняття?
45. Як визначав предмет і завдання соціологічної науки Г. Зімель? Що означала загальна і чиста (формальна) соціологія у його розумінні?
46. Проаналізуйте такі форми соціального життя, як соціальні процеси, соціальні типи і моделі розвитку за Зімелем.
47. Спробуйте проаналізувати капіталістичне суспільство (за Зімелем). Здійснюючи аналіз капіталістичного суспільства, використовуйте для цього поняття відчуження, свободи, грошей.
48. Яку відповідь на запитання: “Як можливе суспільство?” дає німецький соціолог Г. Зімель?
49. Концепції німецьких соціологів Г. Зімеля і Ф. Тьонніса називають “формальною соціологією”. Спробуйте пояснити подібність і відмінність у їхніх поглядах.
50. Поясніть, чому соціологія М. Вебера названа “розуміючою”?
51. З якими основними категоріями “розуміючої” соціології Ви ознайомлені?
52. Що таке соціальна дія? Які типи соціальних дій виділяє М. Вебер?
53. Що таке ідеальний тип і які пізнавальні можливості цієї конструкції?
54. У чому полягає принцип “свободи від оцінних суджень”?
55. Які положення “розуміючої” соціології М. Вебера, на Вашу думку, актуальні і сьогодні?
56. Як розумів бюрократію М. Вебер? Які функції, з його точки зору, виконує бюрократія у суспільстві?
57. Які властивості бюрократії виділив М. Вебер у своїй концепції ідеальних типів.
58. Як Ви вважаєте, чи можна вважати веберівську модель бюрократії ідеальним способом управління сучасною організацією?
59. Як Ви вважаєте, чому бюрократія обов'язково тягне за собою появу олігархічних тенденцій?
60. Чим соціальна дія відрізняється від несоціальної? Наведіть приклади

	<p>соціальних і несоціальних дій.</p> <p>61.Прокоментуйте вираз М. Вебера: “Цілераціональна дія – це певний ідеальний тип” .</p> <p>62.Охарактеризуйте афективну і традиційну дії. Наведіть приклади цих типів соціальних дій.</p> <p>63.Наведіть конкретні приклади (з особистого життя, художньої літератури, кінофільмів тощо) різних типів соціальних дій, які мають наведені нижче типи характеру: 1.Цілераціональний. 2.Ціннісно-раціональний. 3 Традиційний. 4.Афективний.</p> <p>64.У чому полягає, за Вебером, різниця між пануванням традиційним, формально-раціональним і харизматичним?</p> <p>65.Розкрийте розуміння М. Вебером професійної етики політика та професійної етики вченого.</p> <p>66.Прокоментуйте соціологічний аналіз Вебером подій сучасного йому політичного життя.</p> <p>67.Розкрийте взаємозв’язок моралі і господарського розвитку у характеристиці М. Вебера.</p> <p>68.Яке значення мають висновки веберівської соціології світових релігій для сучасної соціологічної теорії?</p>	
Змістовний модуль 4		
4.	<p>Італійська соціологія</p> <p>Завдання для самостійної роботи до теми 4</p> <p>1. Що означає «демократична ерозія». Що змушує слабшати демократії по всьому світу і яким чином це пов’язано з аналізом демократії в італійській соціології.</p> <p>2.Розкрийте основну суть політичної соціології Р. Міхельса.</p> <p>3. Розкрийте основну суть концепції правлячої еліти Г. Моска.</p> <p>4. Проаналізуйте основні джерела до виникнення соціологічних поглядів В.Парето.</p> <p>5. Розкрийте теорія циркулювання еліт В. Парето.</p> <p>6. Проаналізуйте вчення В. Парето про структуру і сенс соціальної дії. Порівняйте зі соціальною дією М. Вебера</p> <p>7. Концепція “циркулювання еліт” Ф. Парето.</p> <p>8. Як Ви можете інтерпретувати вислів В. Парето про те, що “історія – це цвинтар аристократії”. Які ідеї цим висловлюванням ілюструє автор?</p> <p>9. Охарактеризуйте типи еліт за Парето.</p> <p>10. Чому В. Парето розчарувався в ідеалах своєї молодості?</p>	20
Змістовний модуль 5		
5.	<p>Британська соціологія</p> <p>Завдання для самостійної роботи до теми 5</p> <p>1. Назвіть основні тенденції теоретичного розвитку британської соціології в останні десятиліття XIX ст.на поч. XX ст.</p> <p>2. Розкрийте суть соціологічного доробку Е. Еванса-Прітчарда.</p> <p>3.Розкрийте значення соціологічного доробку Е.Вестмарка.</p> <p>4.Розкрийте процес інституціоналізації соціології в Британії.</p>	20
Разом		100 год.

**Зразок тестів з нормативного навчального курсу
“Історія соціології. Частина II. Класична соціологія”**

1. Який чинник спричиняє перехід від механічної до органічної солідарності за Е. Дюркгаймом?
  - виникнення розподілу праці;
  - висока інтенсивність праці;
  - зростання кількості населення;
  - зростання релігійності серед населення.
2. Основа суспільства згідно з Е. Дюркгаймом, це:
  - матеріальні виробничі відносини;
  - психічні зв'язки;
  - культурні традиції;
  - релігія.
3. Учнями Е. Дюркгайма були:
  - М. Мос; М. Гальбвак; Е. Леві-Брюль; А. Юбер; А. Герц;
  - М. Мос; М. Гальбвак; Ж. Жорес; Ф. Сіміан;
  - К. Леві-Строс; В. Вундт; Ф. де Куланж; Е. Бутру;
  - К. Маркс; Ж. Жорес; М. Гальбвак.
4. Суспільство ототожнюється з Богом у соціологічному вченні:
  - О. Конта;
  - Р. Мертона;
  - Е. Дюркгайма;
  - М. Вебера.
5. Аномія у соціологічній концепції Е. Дюркгайма – це:
  - хворобливий стан суспільства, який здатний стати могутнім генератором самогубств;
  - одна із функцій соціальних інститутів;
  - різновид соціальної спільноти;
  - різновид психологічного напрямку в соціології.
6. “Соціологізм” Е. Дюркгайма характеризує:
  - перевага соціального над індивідуальним і принцип наукового підходу до соціальних фактів;
  - вивчення не окремих соціальних фактів, а класів і порівняльний підхід до соціальних фактів;
  - побудова соціальних типів і побудова законів на основі причинно-наслідкових зв'язків між соціальними фактами.
7. Е. Дюркгайм вважав, що в модерному суспільстві діє переважно:
  - механічна солідарність;
  - органічна солідарність;
  - надорганічна солідарність;
  - нормативна солідарність.
8. На які структурні одиниці розподіляв соціологію Е. Дюркгайм?
  - формальну соціологію; загальну соціологію;
  - соціальну морфологію; соціальну фізіологію; загальну соціологію;
  - органічну морфологію; механічну фізіологію; загальну соціологію;
  - соціальну морфологію; загальну соціологію.
9. На думку цього автора, соціальні факти впливають на індивідуальну поведінку не безпосередньо, а через ціннісні орієнтації:
  - Е. Дюркгайма;
  - М. Гальбвакса;

- К. Леві-Стросса;
  - Р. Арона.
10. Виберіть вираз, який, на Вашу думку, найбільше характеризує поняття “соціальна аномія”:
- стан суспільства, у якому існує ціннісно-нормативний вакуум;
  - певне становище людини (групи людей) у суспільстві, які дотримуються сукупності прав і норм поведінки;
  - спільнота людей, яка склалася історично, і характеризується спільною культурою, територією, економічними зв’язками;
  - сукупність процесів змін, розвитку і функціонування суспільства.
11. Коротко охарактеризуйте поняття “соціологічний номіналізм”:
- соціологічна концепція, в якій визнається людина і її соціальні дії як єдина основа соціального;
  - соціологічна парадигма, в якій стверджується, що взаємозв’язки між людьми побудовані на певних соціальних символах;
  - соціологічна теорія середнього рівня, в якій досліджено виникнення суспільних структур;
  - інтерпретативна парадигма, в якій стверджується, що соціальний світ конструюється зсередини самими індивідами.
12. Назвіть французького соціолога, який намагався дослідити “тотальну людину”, поєднуючи водночас психічні, біологічні і соціальні підходи у вивченні людини:
- М. Мос;
  - С. Московічі;
  - Е. Дюркгайм;
  - Д. Герц.
13. У чому полягає особливість парадигми соціальної дії?
- необхідності розуміти поведінку людини у тому розумінні, якого вона йому надає;
  - необхідності інституціоналізації суспільних відносин;
  - необхідності зрозуміти символіку соціальної поведінки;
  - необхідності інтерпретувати мову повсякденного спілкування людей.
14. М. Вебер виділяє чотири типи можливої реальної поведінки людей у житті. Зокрема, афективну поведінку він характеризує:
- як таку, що побудована на свідомому виборі і розрахунку;
  - як реакцію на несподівані незвичайні вчинки;
  - як систему автоматичних реакцій на звичайні подразники.
15. Коли дії людини набувають характер соціального (за М. Вебером)?
- коли вони мають індивідуальний характер;
  - будь-які людські дії мають соціальний характер;
  - дії, які мають осмислений характер і впливають на інших людей;
  - дії, які мають великий вплив на розвиток суспільства.
16. Поняття ідеального типу розроблено у соціологічному вченні:
- М. Вебера;
  - Р. Дарендорфа;
  - О. Конта;
  - В. Віндельбанда.
17. М. Вебер виділив три основні компоненти нерівності. Що із запропонованого є зайвим?
- влада;
  - багатство;
  - престиж;
  - репутація.

18. М. Вебер вважав, що нація – це:

- спільнота людей, заснована на кровноспоріднених зв'язках;
- спільнота людей, яка склалася історично на основі єдиної території, культури, мови, спільних економічних зв'язків;
- спільнота людей, вихованих в одній культурі;
- велика група людей, яка усвідомлює свою приналежність до певного соціально-політичного співтовариства (держави).

19. Назвіть метод, який є основним у соціологічній концепції М. Вебера?

- логіко-експериментальний;
- метод розуміння діючих у суспільстві людей;
- археологічний;
- статистичний.

20. Соціальна дія за М. Вебером – це:

- дія, що має соціальні наслідки;
- дія, що відбувається в суспільстві;
- дія, зорієнтована на іншого;
- суспільно корисна дія.

21. До найважливіших положень соціології М. Вебера не належить:

- суспільство – це автономна реальність, відмінна від природи;
- у суспільстві діє наділена свідомістю людина;
- з розвитком суспільства і самої людини в її діях зростає момент раціональності ;
- суспільство – це сукупність соціальних дій індивідів;
- суспільство – це система, що саморегулюється.

22. М. Вебер виділяє чотири типи можливої реальної поведінки людей у житті. Зокрема, традиційну поведінку він характеризує:

- як таку, що побудована на свідомому виборі і розрахунку;
- як реакцію на несподівані незвичайні вчинки;
- як систему автоматичних реакцій на звичайні подразники, що становлять більшість повсякденної поведінки.

23. Вкажіть, які із перелічених понять не входять у систему категорій М. Вебера?

- ідеальний тип;
- цінності;
- соціальна дія;
- принцип свободи від оцінних суджень;
- соціації.

24. Ідеальний тип у соціології М. Вебера – це:

- емпірична реальність;
- утопія;
- теоретична конструкція.

25. Поняття “ідеального типу” за М. Вебером – це: сукупність технологічних, соціальних, культурних змін. Спрямованих на вдосконалення системи загалом;

- стан суспільства, за якого певне коло його громадян, знаючи про обов'язкові норми, ставиться до них негативно або байдуже;
- певний образ-схема станів та процесів, за умови їхнього проходження без відхилень і перешкод; найбільш зручний спосіб упорядкування емпіричного матеріалу.

26. Якого типу соціальної дії нема у класифікації М. Вебера:

- цілераціональної;

- ціннісно-раціональної;
  - ефективною;
  - традиційною.
27. Кому з соціологів належить розробка вчення про “гемайншафт” та “гезельшафт”:
- М. Веберу;
  - Т. Боклю;
  - Ф. Тьонісу;
  - Ж.–А. Кондорсе.
28. Соціалізм – це термін із соціологічної концепції:
- Т. Парсонса;
  - А. Шюца;
  - Г. Зімеля;
  - Ф. Тьоніса.
29. “Чисті” суспільні форми є предметом аналізу:
- М. Вебера;
  - Г. Зімеля;
  - Г. Спенсера;
  - Ф. Тьоніса.
30. Який з перелічених компонентів не входить до соціологічної концепції Г. Зімеля:
- соціальні процеси;
  - соціальні типи;
  - соціальні вибухи;
  - соціальна еволюція.
31. Вкажіть, яке визначення суспільства подає Г. Зімель у своїй соціологічній концепції:
- суспільство – це сукупність соціальних дій індивідів;
  - суспільство – це система, що саморегулюється;
  - суспільство – це автономна реальність, докорінно відмінна від природи;
  - суспільство можливе як сукупність взаємодій форм і змісту, тобто історично зумовлених цілей і мотивів людських взаємин.
32. Вкажіть, з яких віх спільного життя людей складається історичний процес за Ф. Тьонісом:
- спільнота і суспільство;
  - держава і суспільство;
  - людські співтовариства і держава;
  - спільноти і держава.
33. Під час історії соціальна спільнота витісняється суспільною, як вважав:
- Ф. Тьоніс;
  - Е. Дюркгайм;
  - З. Фройд.
34. Соціологія відрізняється від інших суспільних наук не своїм особливим предметом, а своєрідним поглядом на суспільство, методом, як вважав:
- Г. Зімель;
  - М. Горкгаймер;
  - Ф. Тьоніс;
  - М. Вебер.
35. Вузька спеціалізація і машинне виробництво знижують духовний потенціал людини і перешкоджають творчості людини у праці, так вважав:
- Г. Зімель;

- Ф. Тьоніс;
  - М. Вебер;
  - Т. Гайгер.
36. Для Б. Малиновського основний предмет вивчення антропології:
- культура;
  - соціальні зв'язки і відносини;
  - релігійні вірування;
  - соціальні системи.
37. Перший період розвитку британської соціальної антропології має такі хронологічні межі:
- перша половина XIX ст.;
  - остання чверть XIX – перша чверть XX ст.;
  - початок XX ст.;
  - середина XIX ст.
38. Криза еволюціонізму зумовлена:
- зростанням числа польових досліджень та накопиченням їхніх результатів;
  - кризою у природничих науках кінця XIX ст.;
  - I Світовою війною;
  - революційними подіями поч. XX ст. у Європі.
39. Б. Малиновський – це представник:
- радянської етнології;
  - американської культурної антропології;
  - британської соціальної антропології.
40. Основним предметом дослідження британської соціальної антропології є:
- соціальні відносини;
  - культурні стандарти життя;
  - виробничі відносини.
41. У британській соціальній антропології немає такої складової, як:
- вчення про суспільство з його взаємозв'язками та взаємовідносинами;
  - тези про соціальну систему з її політичними та юридичними інститутами, духовними проявами життя людей;
  - положення про визначальну роль культури у розвитку суспільства;
42. Для засновника британської соціальної антропології А.Р. Редкліф-Брауна соціальна антропологія – це:
- наука порівняльної соціології;
  - історична дисципліна, що займається реконструкцією історії примітивних народів, класифікацією рас, мов тощо;
  - історична дисципліна, яка спостерігає і описує явища культури і цивілізації.
43. Б. Малиновський здійснив наукові експедиції до:
- Австралії;
  - Нової Гвінеї;
  - Нової Зеландії.
44. Кому з соціологів належать терміни “резидуї” та “деривації”:
- Г. Зімелю;
  - Ф. Тьонісу;
  - В. Парето;
  - Е. Дюкгайму.

45. Механістичне розуміння суспільства і вчення про соціальних атомів-людей належить:
- В. Парето;
  - К. Марксу;
  - Ф. Тьонісу;
  - Г. Ратценховеру.
46. Типологію еліт розробляли:
- М. Вебер і Е. Дюркгайм;
  - Г. Тард і Г. Лебон;
  - Е. Дюркгайм і Г. Тард;
  - Г. Лебон і В. Парето;
  - К. Маркс і Т. Парсонс.
47. Теза про суперечність між нелогічним характером більшості людських вчинків і логічним характером наукового знання про них є однією з методологічних засад соціології:
- Е. Дюркгайма;
  - Г. Зімеля;
  - В. Парето;
  - Г. Лебона.
48. В. Парето належить розробка вчення про:
- взаємодію еліти і маси;
  - циркулювання еліт;
  - конфлікт між елітою і владою;
  - соціальну статистику і динаміку.
49. Згідно з “залізним законом олігархії”:
- будь-яка зміна соціального становища людини незмінно супроводжується зростанням чи пониженням її соціального статусу;
  - зміна структури суспільства створює нові можливості для розвитку мобільності;
  - олігархія утворюється у будь-якому випадку, якщо чисельність організації перевищує певну величину;
  - нерівність передається від одного покоління до іншого.
50. Що таке натовп, з точки зору Г. Лебона?
- група людей, яка зібралася в одному місці, запалена загальними почуттями і готова йти куди завгодно за визнаними ними лідером;
  - організована група однодумців, які представляють інтереси частини народу;
  - соціальна група, члени якої знаходяться у безпосередньому спілкуванні між собою;
  - соціальна група з великою кількістю членів.

8. Індивідуальні завдання

Студентська конференція «**Науковий симпозіум: діяльність національних шкіл в соціології класичного періоду**». Студенти академічної групи діляться на декілька підгруп і обирають собі за бажанням одну з національних шкіл в соціології класичного періоду і здійснюють узагальнену презентацію щодо соціологічного надбання класиків однієї з національних шкіл. Узагальнена презентація національної школи **НЕ ПОВИННА** і **НЕ МАЄ** зводитися до подання окремих представників школи. У виступі повинні бути окреслені критерії, за якими здійснюється **аналіз діяльності школи/ напрямів класичного періоду**.

Для того, щоб виконати завдання, спробуйте **самостійно здійснити пошук** і підібрати наукові джерела. Для роботи можна використати енциклопедичні словники інші довідкові видання, а також Інтернет-ресурс.

9. Методи навчання

Поточний контроль знань

Система контролю знань та умови складання екзамену. Оцінювання студентів здійснюється за шкалою від 0 до 100 балів. Остаточний рейтинг складається з підсумкової роботи студента впродовж семестру та його рейтингу на іспиті. Рейтингова оцінка знань студентів з вказаної дисципліни визначається за сумою балів, отриманих студентами на навчальних заняттях, за інші види контролю протягом семестру та за іспит. Це відповідно **від 21 до 50 балів за роботу в семестрі та 50 балів за екзамен.**

Поточний контроль знань

Навчальні заняття передбачають систематичний і послідовний виклад навчального матеріалу, а також інтерактивні форми участі студентів в обговоренні дискусійних питань. Навчання передбачає активне опрацювання наукової літератури в будь-якій формі та її систематичне використання в обсязі не менше 50 стор. на кожне заняття. Систематичне відвідування занять для студентів є бажаним. Відвідування та активна участь студентів у роботі навчальних занять є обов'язковою умовою успішного складання іспиту з курсу. Студенти заохочуватимуться до критичного аналізу праць соціологів-класиків, до розвитку навичок логічного мислення, інтерпретації та операціоналізації понять. Будуть підтримуватися наукові дискусії та обговорення, презентації власних ідей і точок зору, постановка проблемних питань і пошук відповідних розв'язань. Найвище будуть оцінені самостійні творчі виступи з елементами компаративістики, оригінальні за характером контрольні письмові роботи, вміння науково коректно аналізувати і зіставляти різні погляди та доказово обстоювати свою власну позицію.

Принципи оцінювання роботи студентів на навчальних заняттях. Кожне навчальне заняття передбачає лекторський виклад з виокремленням основних проблем теми на семінарське заняття. Успішне освоєння курсу передбачає: присутність на **лекціях**, самостійне опрацювання основної та додаткової літератури; обов'язкове ознайомлення з джерелами до кожної теми; підготовку та активну участь у семінарських заняттях; написання контрольних робіт, виконання письмових робіт, аналіз відеоматеріалів, перегляд документальних і художніх фільмів.

На **семінарських заняттях** необхідне детальне і глибоке вивчення ключових тем курсу з історії соціології класичного періоду шляхом обговорення фрагментів оригінальних джерел, у яких сформульовані основні ідеї тих чи інших мислителів, а також демонструється їхня рецепція у дальшій теоретичній традиції. Ціль семінарських занять полягає у формуванні у студентів навичок самостійної роботи з літературою, вмінні критично аналізувати автентичні ідеї як результат інтелектуального впливу попередників, а також у формуванні нових соціальних доктрин в історії суспільної думки. Основну увагу звернено на аналіз класичного соціологічного спадку: концепції М. Вебера, Е. Дюркгайма, Г. Зімеля. Ф. Тьоніса. В. Парето та інших соціологів к. XIX - поч. XX ст. Семінари побудовані за схемою колективної дискусії, коли 10-хвилинна доповідь супроводжується коментарями опонентів, колективним обговоренням і спільними висновками. Студенти за задалегідь заданим планом готують усні доповіді на задану тематику з їхнім наступним розглядом на семінарському занятті. В обговоренні доповідей під час дискусії приймають участь усі студенти групи, що мають задалегідь ознайомитися із відповідною літературою до кожної теми. Сумарно за свою презентацію та участь у дискусіях студент може одержати від 0 до 5 балів. Відвідування та активна участь студентів у роботі семінарських занять є обов'язковою умовою успішного складання курсу. Запропоновані такі форми роботи на заняттях: виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії. Водночас **будуть враховані** лише логічно обгрунтовані виступи, опонування (альтернативна теза чи спростування поданої), а не фактична підтримка тези виступаючого, змістовне рецензування та коментар чи доповнення, що дійсно

сприятиме розгляду проблеми. Оцінюють знання студентів на семінарському занятті за 5–бальною системою: “0” отримує студент за відмову від відповіді через невідповідність або через відсутність на занятті без поважної причини, що впливатиме на його підсумкову рейтингову оцінку в кінці семестру. Кожен студент зобов’язаний взяти активну участь не менше як на одній третині семінарських занять, проведених у групі впродовж семестру. Пропущене з поважних причин заняття студент може “відпрацювати” у формі, визначеній викладачем та кафедрою. Якщо за результатами поточного семестрового контролю студент отримав менше 21 бала, то він не допускається до іспиту і вважається таким, що не виконав усі види робіт, які передбачені навчальним планом впродовж семестру з дисципліни. Такий студент має змогу скласти екзамен за талоном № 2, але для цього він повинен виконати передбачені впродовж семестру завдання.

Результати навчання	Методи навчання і викладання	Методи оцінювання досягнення результатів навчання
РН01. Використовувати понятійний апарат соціології в освітній, дослідницькій та інших сферах професійної діяльності.	Тематичні, проблемні лекції, командна робота в рамках дискусійних та практично орієнтованих семінарських занять, самостійна робота, індивідуальне завдання	участь у дискусіях, участь командній роботі на семінарських заняттях, презентація результатів цієї роботи; виконання індивідуального завдання та презентація його результатів, спільне обговорення усіх презентацій
РН02. Розуміти історію розвитку соціології, її сучасні концепції та теорії, основні проблеми.	лекції-дискусії, інтерактивні семінарські заняття дискусійного або практично орієнтованого характеру, індивідуальна та групова робота в рамках семінарських занять, самостійна робота, індивідуальне завдання	участь у дискусіях, усні відповіді, доповнення, участь в індивідуальній та груповій роботах на семінарських заняттях, презентація результатів цієї роботи; виконання індивідуального завдання та презентація його результатів, спільне обговорення усіх презентацій
РН03. Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних змін в Україні та світі.	Проблемні лекції, інтерактивні семінарські заняття дискусійного або практично орієнтованого характеру, індивідуальна та групова робота в рамках семінарських занять, самостійна робота, індивідуальне завдання	участь у дискусіях, усні відповіді, доповнення, участь в індивідуальній та груповій роботах на семінарських заняттях, презентації результатів цієї роботи; виконання індивідуального завдання та презентація його результатів, спільне обговорення усіх презентацій; контрольна робота

РН04. Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач.	індивідуальна, групова та командна робота в рамках практично орієнтованих семінарських занять, самостійна робота, індивідуальне завдання	участь в індивідуальній, груповій та командній роботах на практично орієнтованих семінарських заняттях, презентації результатів цієї роботи; виконання індивідуального завдання та презентація його результатів, спільне обговорення усіх презентацій
РН08. Обґрунтовувати власну позицію, робити та аргументувати самостійні висновки за результатами досліджень і аналізу професійної літератури	індивідуальні завдання, самостійна робота, реферування першоджерел	виконання індивідуальних завдань самостійної роботи

10. Розподіл балів, що присвоюється студентам

Оцінювання студентів здійснюється на основі модульно-рейтингової системи за шкалою від 0 до 100 балів.

Таблиця 1

№	Форма участі студента у навчальних заняттях	Максимальна кількість балів
1.	Контрольні роботи	Від 0 до 3 балів
2.	Участь у дискусіях (усно) на семінарських заняттях	Від 0 до 3 балів
	Обговорення і аналіз фільмів, відеороликів, документальних і художніх фільмів	Від 0 до 3 балів
3.	Створення індивідуальних та групових проєктів на відповідні теми курсу	Від 0 до 5 балів
4.	Студентська конференція. «Науковий симпозіум: діяльність національних шкіл в соціології класичного періоду».	Від 0 до 5 балів
5.	Реферування першоджерел	Від 0 до 3 балів
6.	Виконання індивідуальних завдань самостійної роботи	Від 0 до 3 балів
7.	Участь командній роботі на семінарських заняттях	Від 0 до 3 балів
РАЗОМ впродовж семестру		0-50 балів
Оцінка за іспит		50 балів
ЗАГАЛОМ		100 балів

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота					Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Змістовний модуль 1	Змістовний модуль 2	Змістовний модуль 3	Змістовний модуль 4	Змістовний модуль 5		
T1	T2	T3	T4	T 5		
10	10	10	10	10	50	100

T1, T2 ... T12 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за іспит	Код оцінки	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за залік
90–100	відмінно	5	A	зараховано
81–89	дуже добре	4	B	зараховано
71–80	добре		C	
61–70	задовільно	3	D	зараховано
51-60	достатньо		E	
31–50				Допускається до здачі заліку (іспиту)
До 30 (за роботу в семестрі)	незадовільно (оцінка автоматично виставляється у відомість)	2	FX	Не зараховано
Сума балів після здачі по талону №1, 2 (0-50)	незадовільно	2	FX	Не зараховано
Сума балів після здачі по талону «К» (0-50)	незадовільно	2	F	Не зараховано

ПИТАННЯ

на іспит з навчальної дисципліни “Історія соціології. Частина II. Класична соціології”

1. Критерії періодизації та етапи розвитку соціології.
2. Основні напрями західної соціології в рамках її класичного періоду.
3. Історія і соціальні науки про суспільство у Німеччині у кін. XIX – поч. XX ст.
4. Криза методологічних принципів класичного позитивізму в соціології.
5. Теорія цінностей В. Віндельбандта та Г. Ріккерта і її значення в історії соціології.
6. Інтелектуальні джерела веберівської концепції.

7. “Розуміюча соціологія” М. Вебера.
8. Теорія соціальної дії М. Вебера.
9. Політична соціологія М. Вебера.
10. М. Вебер про “ідеальний тип” як метод пізнання соціальної дійсності.
11. Принцип раціональності і теорія капіталізму у соціології М. Вебера.
12. Соціологія релігії М. Вебера.
13. Соціологія міста М. Вебера.
14. Емпіричні дослідження М. Вебера.
15. Значення творчості М. Вебера.
16. Становлення академічної соціології у Німеччині.
17. Формальна соціологія Г. Зімеля і Ф. Тьоніса.
18. Г. Зімель про соціологію як про формальну науку. Поняття форми, взаємодії і змісту.
19. Конфлікти і трагедія культури у розумінні Г. Зімеля.
20. “Як можливе суспільство?” Г. Зімеля.
21. Ф. Тьоніс про “спільноту і суспільство”.
22. Проблема волі у соціологічній концепції Ф. Тьоніса.
23. Французька соціологічна школа (М. Мос, М. Гальбвакс, Л. Леві-Брюль).
24. Е. Дюркгайм і виникнення академічної французької соціології.
25. Предмет соціології і трактування суспільства Е. Дюркгаймом.
26. Правила соціологічного методу Е. Дюркгайма.
27. “Соціологізм” Е. Дюркгайма.
28. Мораль і релігія у концепції Е. Дюркгайма.
29. Е. Дюркгайм про суспільний розподіл праці.
30. “Солідарність” у соціологічній концепції Е. Дюркгайма.
31. Соціологічна концепція моралі Е. Дюркгайма.
32. Соціологія суїциду за Е. Дюркгаймом.
33. Виховання і освіта як соціологічна проблема у творчості Е. Дюркгайма.
34. “Самогубство” Е. Дюркгайма. Загальна характеристика.
35. Спільнота і суспільство: Ф. Тьоніс і Е. Дюркгайм (порівняльна характеристика).
36. Історичні передумови виникнення соціології в Італії. Італійська школа, її представники (В. Парето, Г. Моска, Р. Міхельс).
37. Соціологічна система В. Парето.
38. Теорія нелогічної дії В. Парето.
39. Концепція еліти В. Парето.
40. Значення соціологічних поглядів В. Парето.
41. Теорія еліт Г. Моска.
42. Р. Міхельс і “олігархічні тенденції”.
43. Значення історії західної соціології ХІХ – поч. ХХ ст. для розвитку соціології.
44. Німецька соціологія між світовими війнами: загальна характеристика напрямів досліджень.
45. Соціологія в Німеччині і націонал-соціалізм.
46. Соціологія культури А. Вебера.
47. Соціологічна концепція Н. Еліаса.
48. Консервативне мислення, “вільна” інтелігенція і проблема поколінь у творчості К. Мангайма.
49. Соціологічні ідеї В. Зомбарта.
50. Ранній функціоналізм. Британська школа соціальної антропології (А. Редкліф-Браун, Б. Маліновський).

12. Методичне забезпечення

1. Історія української соціології. XIX-XXI: навчальний посібник /за редакцією В. П. Степаненка і К. В. Батаєвої. Київ: Інститут соціології НАН України, 2023. 566 с.
2. Соціологія: відповіді на питання екзаменаційних білетів. Навч.посібник. К.: Знання, 2012. С. 47-148; С. 164-172.
3. Соціологія: терміни і поняття: навчальний словник-довідник./ За наук. ред. В. М. Пічі [Ю.Ф. Пачковський, О.І. Пташник-Середюк, С.А. Щудло та ін.]. Львів : «Новий Світ – 2000», 2019. 658 с.
4. Історія соціологічної думки: навчальний енциклопедичний словник-довідник За наук. ред. В.М. Пічі [Н.В. Коваліско, В.М. Онищук, Н.М. Цимбалюк та ін.]. Львів: «Новий Світ - 2000», 2016. 687 с.

13. Рекомендована література

Джерела

1. Гуменюк Л.Й. Соціологія: Хрестоматія (від першоджерел до сучасності). У 2-х томах. Львів: ЛьвДУВС, 2019. [Електронний ресурс]
2. Господарство і суспільство / Макс Вебер; пер. з нім. М. Кушнір. К.: Всесвіт, 2013. 1112 с.
3. Вебер, Макс Протестантська етика і дух капіталізму / пер. з англ. Олександр Погорілий. К.: Наш Формат, 2018.
4. Зімел Г. Філософія грошей. К.: Промінь, 2010. 504 с.
5. Вебер М. Антикритична післямова до “Духу капіталізму” // Соціологія: теорія, методи, маркетинг, 1999. № 3. С. 149–165.
6. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму. Пер. з нім. О. Погорілого. К.: Основи, 1994. 261 с.
7. Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика / Пер. з нім. О. Погорілого. К.: Основи, 1998. 534 с.
8. Дюркгайм Е. Самогубство: Соціол. дослідж./ Пер. з фр. Л. Кононович. К.: Основи, 1998. 519 с.
9. Дюркгайм Е. Первісні форми релігійного життя: Тотемна система в Австралії / Пер.з фр. Г. Філіпчука та З. Борисюк. К.: Юніверс, 2002. 424 с.
10. Еліас Н. Про німців / Пер. з нім. О. Кислюк. К.: Юніверс, 2010. 432 с. (серія «Історична думка»).
11. Еліас Н. Процес цивілізації. Соціогенетичні і психогенетичні дослідження. К.: Альтернативи. 2003. 672 с.
12. Тьоніс Ф. Спільнота та суспільство / Пер. з нім. К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2005. 262 с.

Основна література

1. Історія соціології: навчальний посібник / За ред. І.П. Рущенка. Х.: ТОВ «Планета-Прінт», 2017. 442 с.
2. Історія соціології (у 2-х кн.) [Електронний ресурс] : навчальний посібник /О. А. Рахманов, С. С. Бульбенюк, Ю. М. Манелюк. К. : КНЕУ, 2017. 279 с.
3. Кононов І. Ф. Теоретична соціологія. Курс лекцій. Том 1. Соціальність та її форми : підручник для студ. вищ. навч. закл. / І. Ф. Кононов ; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені ТарасаШевченка”, 2013. 576 с.
4. Кононов І. Ф. Теоретична соціологія. Курс лекцій. Том 2. Сучасні суспільства: структури та процеси : підручник для студ. вищ. навч. закл. / І. Ф. Кононов ; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2013. 336 с.

5. Арон Р. Етапи розвитку соціологічної думки. Пер. з фр. Г. Філіпчука. К.: Юніверс, 2004. 688 с.
6. Дельєж Р. Нариси з історії антропології. Школи. Автори. Теорії. К.: Києво-Могилянська академія, 2008. 287 с.
7. Захарченко М., Погорілий О. Історія соціології (від античності до початку ХХ ст.). К.: Либідь, 1993. 336 с.
8. Култаєва М.Д., Навроцький О.І., Шеремет І.І. Європейська теоретична соціологія ХХ–ХХІ століття. Харків: Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, 2008. 328 с.
9. Култаєва М.Д., Шеремет І.І. Західноєвропейська теоретична соціологія ХХ ст. / За ред. Бакірова В.С. Харків: Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, 2003. 296 с.
10. Ручка А. О. Курс історії теоретичної соціології / А. О. Ручка, В. В. Танчер. К. : Наук, думка, 1995. 223 с.
11. Ritzer, Georg. Classical Sociological Theory. 5th Edition. Boston: McGraw Hill. 2008.

Додаткова література

1. Урсуленко К. Соціологічна солідарність : розвиток поняття в історії соціології та сучасні інтерпретації / К. Урсуленко // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. 2009. № 1. С. 138 – 157.
2. Гіденс Е. Соціологія / Пер. з англ. В. Шовкун, А. Олійник; Наук. ред. О. Іваненко. К.: Основи, 1999. 726 с.
3. Історія та теорія соціології: Навч. посібник / [автор-укладач С.Л. Катаєв]. Запоріжжя: КПУ, 2009. 196 с.
4. Кутуєв П. Вибіркова спорідненість у соціології Макса Вебера // Соціологія: теорія, методи, маркетинг, 1999. № 3. С. 136–149.
5. Бусова Н. Макс Вебер про роль права в становленні ринкового капіталізму // Соціологія: теорія, методи, маркетинг, 1999. № 3. С. 119–136.
6. Погорілий О.І. Соціологічна думка ХХ століття: Навч. посіб. К.: Либідь, 1996. 24 с.
7. Соціологія: Навч. посібник / За ред. С.О. Макеєва. К.: Знання, 2003. 455 с. (Вища освіта ХХ століття).
8. Черниш Н.Й. Соціологія: Підручник за рейтинго-модульною системою навчання. К.: Знання, 2009. 468 с.
9. Практикум з соціології : навч. посіб. для студентів вищих закладів освіти / за ред. В. М. Пічі. 2-ге вид. Львів : Магнолія 2006, 2009. 368 с.
10. Соціологія : навч. посіб. / за ред. С. О. Макеєва. 4-е вид., перероб. і доп. К. : Т-во «Знання», КОО, 2008. 566 с.
11. Соціологія: терміни, поняття, персоналії [Текст] : навч. словник-довідник для студ. / за заг. ред. В. М. Пічі ; Соц. асоц. України. 2-е вид. Львів : Новий світ-2000, 2004. 476 с.
12. Штомпка П. Соціологія. Аналіз суспільства. Львів: Колір ПРО, 2020. 800 с.

Інформаційні ресурси

1. Інститут соціології НАНУ
<https://i-soc.com.ua/>
2. Київський міжнародний інститут соціології
<http://www.kiis.com.ua/>
3. Соціологічна асоціація України
<http://www.sau.kiev.ua/>
4. American Sociological Association
<http://www.asanet.org/>
5. European Sociological Association

<http://www.europeansociology.org/>

6. International Sociological Association

<http://www.isasociology.org/>

7. Архів журналу Соціологія: теорія, методи, маркетинг

<http://stmm.in.ua/archive/>

8. Архів Всеукраїнського соціологічного часопису «СВОЄ» <https://svoje.wordpress.com/archive/>